



SAKSBEHANDLER
Marit Vestvik

Kaare Stang

VÅR REF.
20/11622-3

DERES REF.

VÅR DATO
15.04.2021

DERES DATO

postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

Henning Holt
Lyngåsveien 17
0491 OSLO

Askosberg Øvre – Oppigarn – Røykstue – gnr./bnr. 116/5. Grue kommune – vedtak om fredning



Røykstua på Askosberget Øvre. Foto: Hans Johnsson / Tympanon

Vi viser til fredningsforslag for Askosberget Øvre gnr./bnr. 116/5, Grue kommune, datert 11.12.2020 som har vært på høring hos berørte parter og instanser.

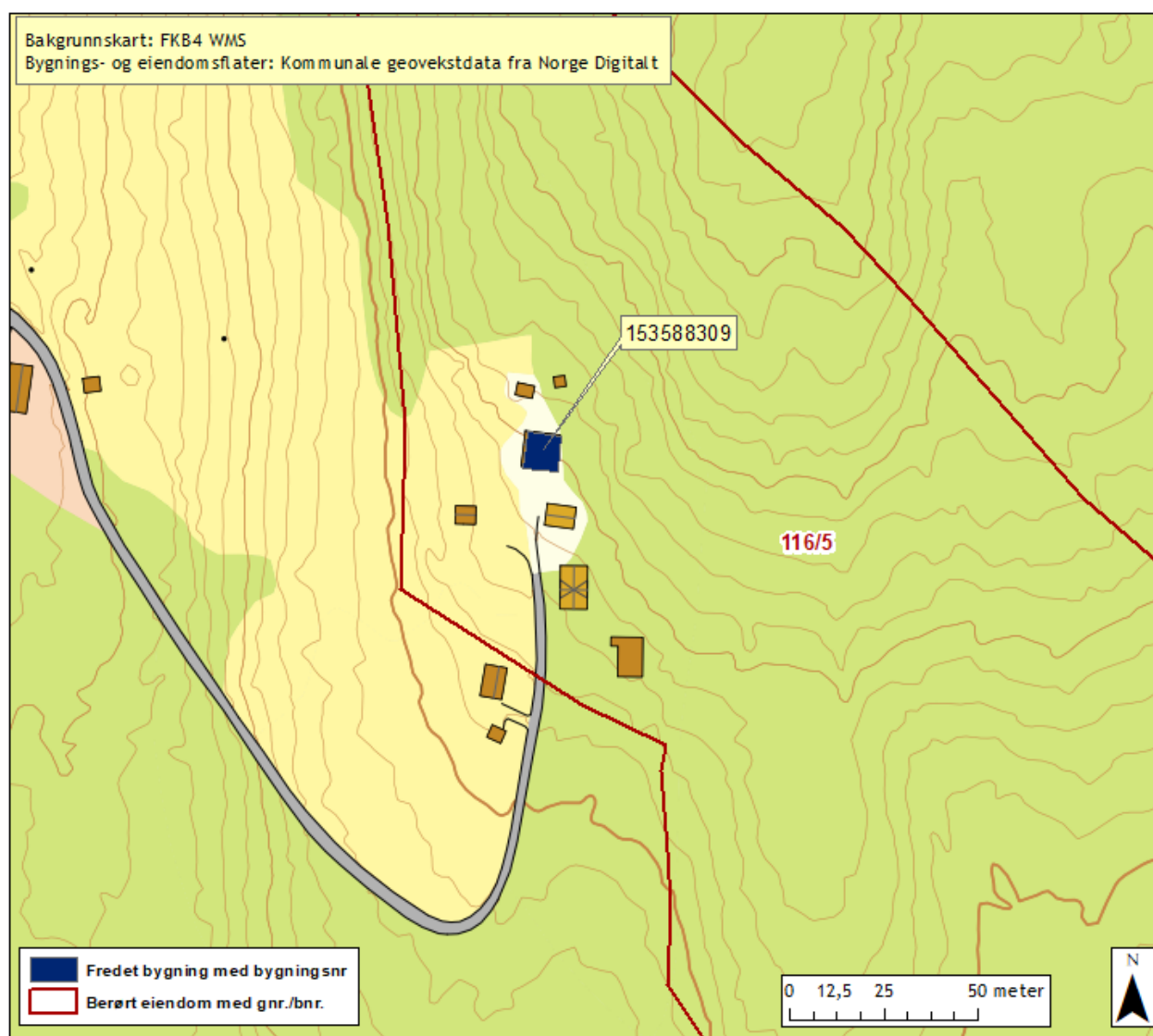
På grunnlag av dette fatter Riksantikvaren følgende vedtak med hjemmel i lov om kulturminner av 9. juni 1978 nr. 50:

VEDTAK:

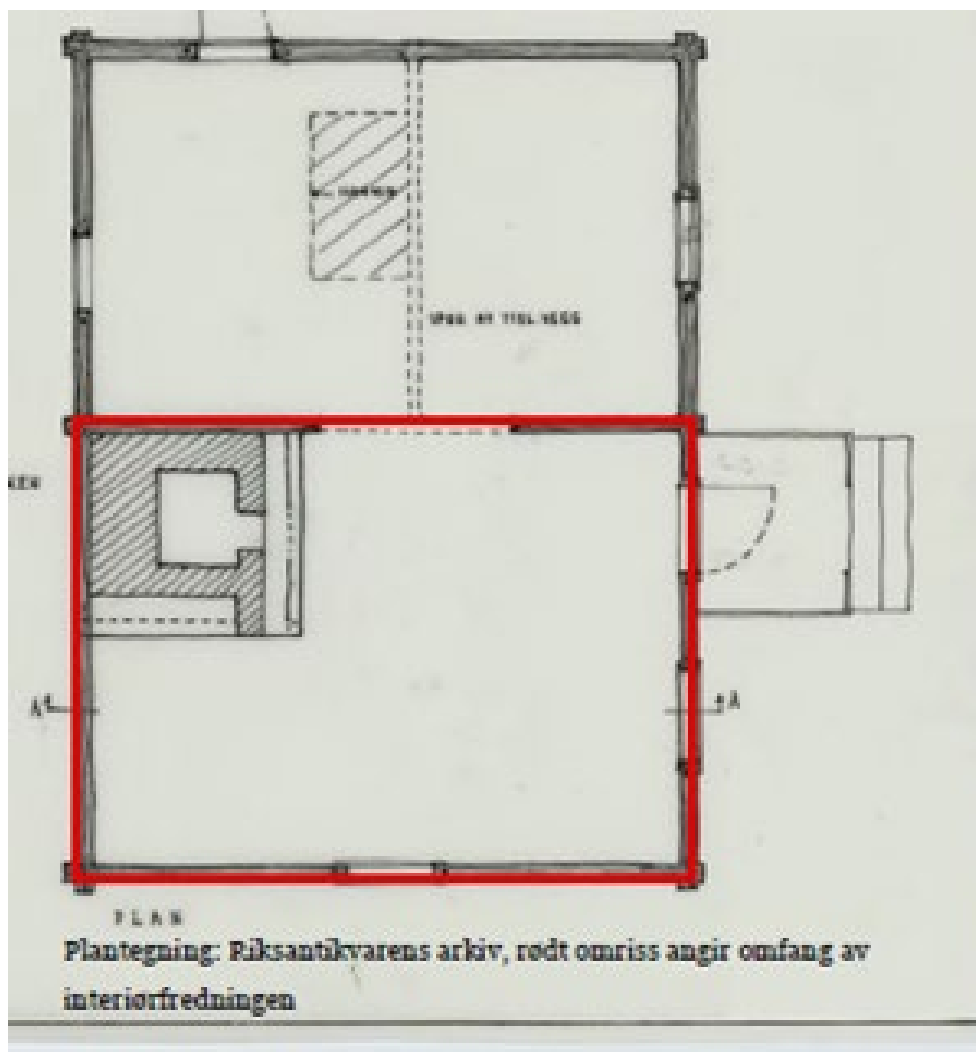
Askosberget Øvre gnr./bnr. 116/5 i Grue kommune fredes etter kulturminneloven § 15 jf. § 22.

Omfanget av fredningen

Fredningen etter kulturminneloven § 15 omfatter bygningen som vist på kart nedenfor (AskeladdenID 100118-1).



Fredning etter kulturminneloven § 15 omfatter røykstua med bygningens eksteriør og interiør (markert med rødt omriss på plantegning) og inkluderer hovedelementer som konstruksjon, planløsning, vindusåpninger, døråpninger, materialbruk og overflatebehandling og detaljer som gerikter, listverk, ildsted og fast inventar.



Formålet med fredningen

Formålet med fredningen av røykstua på Askosberget Øvre er å bevare et kulturhistorisk viktig eksempel på en røykstue med original røykovn som står på sin opprinnelige plass knyttet til den skogfinske befolkningen i Norge. Det finnes kun to røykstuer med røykovn på sin opprinnelige plass bevart i Norge.

Fredningen av bygningens eksteriør skal sikre bygningens arkitektoniske hovedform og uttrykk. Både bygningens hovedstruktur og detaljering, så som fasadeløsning, vindusåpninger og døråpninger, materialbruk skal opprettholdes. Formålet er videre å bevare rominndeling, bygningsdeler og overflater i deler av interiøret som er fredet. Fast inventar skal bevares som en integrert del av interiøret.

Fredningsbestemmelser

Fredningsbestemmelsene er utformet i samsvar med fredningens formål og gjelder i tillegg til kulturminnelovens bestemmelser om vedtaksfredete kulturminner fra nyere tid.

1. Det er ikke tillatt å rive, skade eller flytte bygningen eller deler av denne.
2. Det er ikke tillatt å bygge om bygningens eksteriør eller de interiørene som er omfattet av fredningen. Unntatt fra dette er eventuelle tilbakeføringer, jf. punkt 5.
3. Det er ikke tillatt å skifte ut bygningselementer eller materialer, forandre overflater eller utføre annet arbeid ut over vanlig vedlikehold på bygningens konstruksjon eller interiører som er fredet. Unntak fra dette er eventuelle tilbakeføringer, jf. punkt 5.
4. Alt vedlikehold og all istandsetting skal skje med materialer og metoder som er i tråd med bygningens egenart og på en måte som ikke reduserer de arkitektoniske og kulturhistoriske verdiene.
5. Tilbakeføringer til opprinnelig eller tidligere utseende og/eller konstruksjoner kan tillates i særlige tilfeller under forutsetning av at tiltaket kan gjøres på et sikkert, dokumentert grunnlag og etter dispensasjon fra forvaltningsmyndigheten.

Følger av fredningen

Lovhenvisning

Når det gjelder behandlingen av fredete kulturminner, vises det til kulturminneloven §§ 15a, 16, 17 og 18 samt ovennevnte fredningsbestemmelser.

Arbeider som krever tillatelse etter plan- og bygningsloven, må i tillegg forelegges kommunale myndigheter. Det gjøres oppmerksom på at tillatelser etter kulturminneloven må foreligge før arbeider i tråd med plan- og bygningsloven kan settes i verk.

Vedlikehold

Det er eier som har ansvar for det løpende vedlikeholdet av fredete bygninger og anlegg. Det grunnleggende prinsippet for vedlikehold av fredete bygninger er å bevare mest mulig av de opprinnelige eller eldre bygningselementene og detaljer som listverk, gerikter og overflatebehandling. Vedlikehold av fredete bygninger og anlegg skal så langt som mulig skje i samsvar med opprinnelig utførelse, teknikk og materialbruk og for øvrig i samsvar med fredningsbestemmelsene.

For mer informasjon om vedlikehold og forvaltning av fredete bygninger og anlegg, vises til Riksantikvarens informasjonsark.

<https://www.riksantikvaren.no/veileder/bygningar-og-anlegg-samling-av-informasjonsark/>

Dispensasjon

Fredningen medfører at det må søkes om tillatelse/dispensasjon til å sette i gang alle typer tiltak som går ut over vanlig vedlikehold, jf. kulturminneloven § 15a. Søknad om tillatelse skal sendes fylkeskommunen som avgjør om tiltaket kan iverksettes, evt. på visse vilkår. Oppstår det tvil om hva som anses som vanlig vedlikehold, skal fylkeskommunen likeledes kontaktes.

Økonomisk tilskudd

Det er anledning til å søke fylkeskommunen om tilskudd til vedlikehold og istandsettingsarbeider.

Dersom det etter kulturminnelovens § 15a blir gitt dispensasjon med vilkår som virker fordyrende på arbeidet, skal det gis helt eller delvis vederlag for utgiftsøkningen, jf. § 15a annet ledd.

Fylkeskommunen kan gi opplysninger om frist for innsendelse av og krav til søknad.

Kort karakteristikk av kulturminnet

Den skogfinske gården Askosberget Øvre (Oppigarn) ble ryddet i siste halvdel av 1700-tallet av skogfinnen Peder Matisen (1777-1839). Gården Askosberget, som ligger like i nærheten, ble ryddet på midten av 1600-tallet. Askosberget Øvre har vært i samme slekt fra den ble ryddet og fram til i dag.

Askosberget Øvre ligger i Grue Finnskog, ikke langt fra Svullrya, og nær riksgrensen til Sverige. Gården ligger høyt i terrenget, plasseringen er knyttet til lokale klimatiske forhold og kjent både fra skogfinske og andre eldre gårder.

Gården består av en røykstue med akershusisk plan, badstue, bua og en fritidsbolig (nybygg). Ingen av de øvrige bygningene inngår i fredningen. Bygningene danner en tunstruktur hvor bygningene ble plassert der landskapet naturlig tillot det. Rundt tunet ligger flere rydningsrøyser fra tidligere driftsflatene (åkrer og enger). Landskapet er fremdeles relativt åpent, til tross for gjengroing.

For nærmere beskrivelse av kulturminnet vises det til vedlagt dokumentasjon.

Vurdering av kulturminnet. Begrunnelse for fredningsvedtaket.

Røykstua med røykovn på Askosberg Øvre har nasjonal verdi som representant for den skogfinske befolkningen, som har status som nasjonal minoritet i Norge.

Røykstua har stor kunnskaps-, dokumentasjons- og kildeverdi. Dette forsterkes også gjennom autenticiteten, sjeldenheten og at kulturminnet er i bruk.

Røykstua er et av flere kulturminner som forteller om den skogfinske minoritetens liv.

Tilstand og økonomiske konsekvenser av fredning

Tilstanden vurderes som svært god og bygningen og røykovnen har kun behov for ordinært vedlikehold. Det er ikke gjort en tilstandsregistrering av røykstua, da bygningen nylig er istandsatt.

Vurdering av tilstand og økonomi

Fredningen omfatter en bygning. Røykstua og røykovnen ble restaurert i 2018-2019. Både bygning og røykovn er i god stand. Ut fra gjeldende Norsk Standard EN - NS 16096 vil dette si at anlegget som helhet har TG 1.

Riksantikvarens vurdering

Riksantikvaren vurderer at det ikke innebærer vesentlige økonomiske merkostnader for staten å gjennomføre fredning av røykstua på Askosberget.

Riksantikvarens myndighet

Det følger av kulturminneloven § 15 jf. § 22 at departementet kan frede byggverk og anlegg, eller deler av dem, av kulturhistorisk eller arkitektonisk verdi. Myndighet til å fatte vedtak om fredning er delegert fra Klima- og miljødepartementet til Riksantikvaren jf. forskrift om faglig ansvarsfordeling mv etter kulturminneloven av 9. februar 1979 § 12 nr.1.

Eiendomsforhold og reguleringsmessig status

Askosberget Øvre eies av Henning Holt og er regulert til LNF i kommunedelplanen.

Forholdet til naturmangfoldloven

Når kulturminneforvaltningen fatter vedtak, skal det samtidig gjøres en vurdering av om dette har innvirkning på naturmangfoldet. Dette følger av lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven). Lovens §§ 8-12 legges til grunn for vurderingen, jf. § 7.

Fredning omfatter en mindre bygning og ingen grøntstruktur. Det er derfor ikke gjort søk i Artsdatabankens *Artskart* og Miljødirektoratets *Naturbase*.

Bakgrunn for fredningen

Riksantikvaren fikk gjennom Stortingsmelding nr. 16 (2004-2005), *Leve med kulturminner*, i oppdrag å rette opp skjevheter som fantes på fredningslisten. Varig vernede kulturminner i Norge skal representere landets historie og samfunnsutvikling, og vise både geografisk, sosial, etnisk, næringsmessig og tidsmessig bredde. De nasjonale minoritetenes kulturminner har i liten grad vært representert på fredningslista. Derfor har kulturminnene etter de fem nasjonale minoritetene i Norge vært prioritert i Riksantikvarens *Fredningsstrategi mot 2020*.

Fredningen av røykstua på Askosberget er en av flere fredninger knyttet til den skogfinske minoriteten og sikrer vern av skogfinsk bygningsarv og kulturarv.

Utvalget av kulturminner er gjort i samarbeid med regionalforvaltningen og med minoritetsgruppens interesseorganisasjoner.

Røykstua og røykovnen ble istandsatt som nødvendig tiltak i forbindelse med fredningsprosessen. Særlig bygningen var i svært dårlig stand, og hadde omfattende skader på kledning, tak, konstruksjon, og tømmerkjerne.

Riksantikvaren bidro med faglig vurderinger og tilskudd. Det er røykovnen som er det essensielle i fredningen, og istandsettingen av huset sikrer denne. Huset har ikke blitt tilbakeført til strengt opprinnelig uttrykk, men er tilpasset øvrig bebyggelse etter eiers ønske.

Redegjørelse for saksgang og innkomne bemerkninger

Melding om oppstart av fredning ble, i samsvar med kulturminneloven § 22 nr.1 meddelt eieren og kommunen i brev av 14.11.2018. Samtidig ble dette kunngjort i avisene Glåmdalen og Østlendingen. Det kom ikke inn merknader til meldingen om oppstart av fredning.

Eier stiller seg positiv til fredningen i brev 29. november 2018: «Som eier av stedet er jeg positiv til fredning av røykstua».

Fredningsforslaget ble sendt på høring 11.12.2020. Det ble samtidig kunngjort i avisene Glåmdalen, Østlendingen og Norsk lysingblad at fredningsforslaget er lagt ut til offentlig ettersyn i Grue kommune. Det ble gitt en frist til 15. februar 2021 til å komme med uttalelser. Det kom ikke inn uttalelser eller merknader annet enn fra eier i epost av 15.01.2021 skriver at han har lest fredningsdokumentene og har ingen innvendinger. Eier har også tidligere uttalt seg positivt til fredningen.

Kommunens behandling og vedtak

Kommunestyret i Grue kommune behandlet forslag om fredning av Askosberg Øvre i kommunestyret 12.04.2021 og fattet følgende vedtak:

Riksantikvaren sitt forslag om fredning av røykstue med original røykovn på Askosberg Øvre, g.nr./br.nr. 116/5, er hjemlet i lov om kulturminner av 9. juni 1978 nr. 50 § 15, jf. § 22. Det registreres at eier er positiv til fredningen, jf. forslaget om fredningsvedtak. Fredningen vil bidra til å bevare et kulturhistorisk viktig eksempel på røykstue knyttet til den skogfinske befolkningen i Norge. Kommunestyret støtter dermed fredning slik det er foreslått av Riksantikvaren.

Opplysning om klageadgang og tinglysing

Riksantikvarens vedtak om fredning kan påklages til Klima- og miljødepartementet, jf. forvaltningsloven § 28. Eventuell klage stiles til Klima- og miljødepartementet, men sendes Riksantikvaren innen tre uker fra fredningsvedtaket er mottatt, jf. forvaltningsloven § 29.

Fredningsvedtaket vil bli tinglyst av Riksantikvaren i samsvar med kulturminneloven § 22 nr. 5

Vennlig hilsen

Hanna Geiran
riksantikvar

Turid Kolstadløkken
Avdelingsdirektør

Brevet er elektronisk godkjent uten underskrift

Vedlegg:

Kopi til: Fortidsminneforeningen, Dronningens gate 11, 0152 OSLO/ Skogfinske interesser i Norge, v/Terje Audun BredvoldKaptein Dreyers ved 1604, 2283 ÅSNES FINNSKOG/ Grue kommune, Postboks 173, 2261 KIRKENÆR/ Norsk Skogfinsk Museum, Furubergsvegen 42 Svullrya, 2256 GRUE FINNSKOG/ Innlandet fylkeskommune, Postboks 4404 Bedriftssenteret, 2325 HAMAR